

Дараган Т. П.

завідувач сектору відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Київ, Україна, tanya_dar@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6714-9374>

Власюк О. А.

кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Київ, Україна, vlasuk_oksana@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1683-5622>

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ У ФОРМУВАННІ МОЛОДОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В УКРАЇНІ

Анотація. Метою статті є дослідження організації діяльності органів студентського самоврядування у двох європейських країнах – Франції та Великій Британії. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення й використання досвіду провідних університетів країн Західної Європи з організації роботи студентських спілок. Для досягнення поставленої мети використано метод системного аналізу. Зазначено, що сфера діяльності органів студентського самоуправління не повинна обмежуватися стінами університету, вона має поширювати свою діяльність на громаду, район, область і цілу країну. Підкреслено, що здобувачі вищої освіти, які беруть участь у роботі студентських спілок, окрім набутих знань, отримують первинний управлінський досвід, вчать організувати роботу у виборчих кампаніях, залучаються до співпраці з політичними партіями, мають вплив на прийняття рішень із питань реформування освітньої діяльності. Встановлено, що студентське самоврядування університетів Франції й Великої Британії не однотипне та має певні відмінності, які є як відбитком організації навчального процесу в цих країнах, так і особливостями суспільно-політичного устрою. Проведено ґрунтовний аналіз організації виборів до студентських рад університетів Франції та діяльності численних об'єднань студентських спілок, які охоплюють різноманітні сфери суспільного життя. Зазначено, що студентське самоуправління в закладах вищої освіти Великої Британії має виражену політичну спрямованість. Наголошено на важливості використання досвіду цих країн в організації роботи студентських спілок в Україні.

Ключові слова: студентське самоврядування, управлінський досвід, студентські спілки, синдикати, асоціації, соціальна активність, політична спрямованість.

JEL classification: I21, I23.

DOI: 10.32987/2617-8532-2022-3-119-127.

Управління закладами вищої освіти можна умовно поділити на декілька векторів. Найбільш повноважними є: адміністративне управління, вчена рада, наглядова рада,

профспілка викладачів і студентське самоуправління. Кожна з цих форм управління має певні повноваження й можливості, які виключають підпорядкування однієї форми управлін-

© Дараган Т. П., Власюк О. А., 2022

ня іншої. Вони узгоджують свої дії в певних напрямках, але адміністрація закладу вищої освіти не може керувати діяльністю органу студентського самоврядування. Діяльність таких органів не повинна обмежуватися стінами навчального закладу. У країнах Західної Європи подібні організації не тільки беруть участь у житті університету, а й активно працюють на територіях громад, міст, районів та й країни в цілому. Дедалі частіше студенти відчують потребу в об'єднанні для вирішення різноманітних питань університетського життя, в участі студентських спільнот у роботі на загальнодержавному рівні.

Із прийняттям Закону України «Про вищу освіту» вітчизняні заклади вищої освіти (ЗВО) отримали досить потужний інструмент з впровадження університетської автономії. Крім того, ЗВО спрямовують свої зусилля на підвищення якості освітніх послуг, що забезпечуватиме конкурентоспроможність закладу не лише всередині держави, а й на міжнародному рівні. Тому вивчення й запозичення передового досвіду європейської освітянської спільноти належать до пріоритетів у реформуванні освітньої діяльності вітчизняних закладів освіти.

Зауважимо, що в західних країнах ставлення адміністрації, викладачів і самих здобувачів вищої освіти до студентського самоврядування істотно відрізняється від того, яке властиве українським ЗВО. Діяльність студентського самоврядування в європейських ЗВО спрямована переважно на створення можливостей для здобувачів вищої освіти не лише отримати якісну освіту, а й провадити активну суспільну діяльність в інтересах гро-

мади та всієї країни. Адже, вирішуючи питання внутрішнього управління на рівні групи, факультету, курсу, студенти набуватимуть певного управлінського досвіду, який із часом зможуть використати у своїй професійній діяльності. Студенти, які працюють у вказаних спільнотах, набувають таких умінь і навичок: участь у виборах як кандидатів до тих чи інших структур; організація виборчого процесу; уміння управляти майном й розпоряджатися коштами спільноти; отримання певного політичного досвіду, що надалі може сприяти побудові політичної кар'єри; уміння організувати роботу студентської спільноти подібно до державних законотворчих та управлінських органів; досвід особистої й партнерської участі в громадському житті.

Прагнення впроваджувати досвід європейських ЗВО в частині організації роботи студентських спілок, що сприятиме підвищенню якості освіти загалом, викликає великий інтерес у наших науковців. Зокрема, дослідження організації роботи студентських спілок у Великій Британії і Франції та їх представлення на різних інституційних рівнях проводила О. В. Светликова [1]. Досвід реалізації молодіжної політики в зазначених країнах і можливість запозичення його вітчизняними ЗВО вивчала Н. В. Подобед [2]. Порівняльне дослідження становлення органів студентського самоврядування в Україні й країнах Європи виконала М. В. Бірюкова [3]. Діяльність студентських профспілок Франції вивчала Г. Л. Сухова [4].

При дослідженні особливостей роботи органів студентського самоврядування у Франції авторів статті зацікавила сама форма організації

виборів до різних студентських спілок. Студентське самоврядування в цій країні має досить розгалужену систему, а отже, й складну, з елементами ієрархії виборчу схему. Передусім студенти французьких університетів можуть обиратися та працювати в центральних (адміністративна, з питань навчання й життя університету, наукова) і студентських (факультетів, об'єднань факультетів, у гуртожитках) радах.

Під час виборчого процесу університет готує окремі списки кандидатів до всіх рад, і вибори відбуваються одночасно. Працюють студенти в таких радах протягом двох років та мають право бути представниками різних університетських комісій. Таке представлення студентства на рівні університетів є найбільш впливовим. Можливість брати участь у виборах до центральних рад має кожен здобувач вищої освіти. Частка студентів у таких спільнотах є досить вагомою. Так, в адміністративних радах вона сягає 20–25 %, а найбільшою вона є в університетських радах із питань навчання та університетського життя – 40–50 %. А от до наукової ради входить лише 7–12 % студентів.

До Національної ради з вищої освіти Франції обираються представники тільки зазначених вище рад. Варто зауважити, що в цій країні на рівні навчальних округів є ще така спільнота, як Адміністративна рада Регіонального центру університетських і навчальних справ. Студенти також активно залучаються до роботи в таких організаціях. Виборча кампанія тут проводиться паралельно з виборами до Національної ради з вищої освіти. На відміну від України, де студенти можуть утворити

досить обмежену кількість спільнот, у яких вони беруть участь, у Франції функціонує близько 1400 асоціацій, об'єднаних у різноманітні федерації. Поряд із Федерацією студентських асоціацій у країні на загальнонаціональному рівні діє ще декілька студентських об'єднань і синдикатів, а саме:

- Федерація загальних студентських організацій;
- Організація сприяння та захисту студентів;
- Національна спілка студентів Франції (профспілкова студентська організація);
- Національна міжуніверситетська спілка (молодіжна організація).

Діяльність профспілкової студентської організації Франції дещо відрізняється від звичної для вітчизняних студентських профспілок [4]. В Україні такі структури сприймаються як опозиція адміністрації ЗВО та покликані передусім відстежувати повноту та якість виконання нею своїх зобов'язань перед студентами, захисту їхніх прав із питань відрахування, забезпечення належного побуту, поселення в гуртожиток тощо. Натомість у Франції профспілкові студентські організації не ставлять за мету захист інтересів своїх членів, а зорієнтовані на політичну діяльність. Вони формують і відстоюють власне бачення системи організації вищої освіти, часто саме шляхом проведення протестних кампаній. Студент, який свідомо обирає роботу в таких профспілках, уже має певні політичні вподобання, що надалі може впливати на розвиток його політичної кар'єри. Отже, участь у діяльності таких організацій дає можливість студентам набути певного

первинного політичного досвіду, але без відкритої підтримки тієї чи іншої політичної сили: усім освітнім закладам Франції суворо заборонено використовувати символіку чи здійснювати пропаганду будь-якої політичної партії.

Крім того, у Франції діє неполітична спільнота – Федерація загальних студентських асоціацій, чия діяльність регулюється Хартією студентських асоціацій [5]. Практично в усіх містах, де є заклади вищої освіти, існує міська студентська асоціація, до складу якої входять представники різних закладів, незалежно від їхньої спрямованості. Водночас студенти організуються в асоціації певного напрямку, куди входять особи, які здобувають однопрофільну освіту. Діяльність таких асоціацій націлена на забезпечення прав студентів на однакові умови вступу до ЗВО, створення необхідних умов проживання в студентських помешканнях, заохочення студентів до участі у виборчих процесах, спонукання їх до прояву ініціативи й активної діяльності з вирішення різноманітних питань університетського життя. Працюючи в таких асоціаціях, студенти можуть проявляти ініціативу й висловити власне бачення розвитку освітнього процесу не тільки в межах свого закладу, а й на національному та міжнародному рівнях за посередництва Федерації загальних студентських асоціацій.

Ще однією неполітичною студентською структурою Франції є Організація сприяння та захисту студентів (ОСЗС). Її було створено представниками однопрофільних студентських асоціацій передусім із метою відстоювання їхніх профільних інтересів на національному рівні. Відповідно до

статуту ОСЗС і Закону про асоціації, представники цієї спільноти делегуються до різноманітних державних структур та вповноважені приймати рішення з питань вищої освіти. Для забезпечення зворотного зв'язку й інформування здобувачів вищої освіти різних закладів про найважливіші події студентського життя, першочергові завдання з удосконалення освітнього процесу, ОСЗС проводить семінари в найбільших містах країни. Окрім того, керівництво ОСЗС регулярно влаштовує тренінги для керівників асоціацій і студентських лідерів, що сприяє посиленню впливу організації на прийняття тих чи інших рішень, які стосуються студентського життя.

Ще одним видом студентських об'єднань, досить поширеним у Франції, є організація студентів у так звані синдикати. Найбільш популярними та дієвими синдикатами є: Федерація студентських синдикатів, Синдикат солідарних, унітарних і демократичних студентів, Федерація дітей Республіки, Національна конфедерація праці, Конфедерація студентів [3]. Такі об'єднання утворюються на університетському, регіональному та національному рівнях.

Огляд різноманітних форм організації студентського самоврядування у Франції дає підстави стверджувати, що діяльність таких спільнот не обмежується стінами закладу вищої освіти. Держава приділяє їм належну увагу, тож виникає велика зацікавленість в участі в роботі різноманітних студентських об'єднань. Тут молодь справді набуває первинного управлінського, виборчого, лідерського досвіду, який вона може використати в майбутньому, зокре-

ма при побудові власної політичної кар'єри.

Студентське самоврядування у Великій Британії має дуже давню історію й зароджувалося практично разом із утворенням провідних університетів. Органи студентського самоврядування в цій країні представлені в таких спільнотах, як студентська спілка, студентська рада чи студентський уряд. Щоб одразу зрозуміти, наскільки велика увага приділяється розвитку студентського руху у Великій Британії, слід наголосити, що такі спільноти мають якщо не власну будівлю на території університету, то хоча б власне приміщення. Наявність, так би мовити, власного простору позбавляє студентські об'єднання необхідності щоразу шукати вільне приміщення для проведення засідань і масових заходів та просто кабінети для роботи. Стосовно останніх варто зауважити, що, з огляду на модель побудови роботи студентської спілки, власні будівлі чи приміщення для роботи органів студентського самоврядування повинні бути в кожному університеті.

У чому полягає основна різниця між студентськими спілками Франції та Великої Британії? Першою відмінністю є надмірна заполітизованість британських студентських спілок. На відміну від французьких, їм не забороняється використовувати політичну символіку різноманітних партій. Студенти, що беруть активну участь у роботі таких об'єднань, ставлять собі за мету надалі будувати політичну кар'єру, незалежно від обраної ними спеціальності. Для них це своєрідний навчальний осередок, де одним із напрямів роботи є підготовка політиків [6].

Можливо, це пов'язано з тим, що першою студентською організацією в одному з найстаріших університетів – Оксфордському – в 1823 р. було створено Оксфордську раду, по суті університетський клуб, де студенти набували навичок організації громадської й соціальної діяльності, різноманітних дебатів. Багато британських політичних діячів свого часу були членами цієї спільноти й потім змогли зробити досить успішну політичну кар'єру. Та й для більшості студентів абсолютно зрозуміло, що їхня активна участь у діяльності студентських спілок сприятиме майбутній професійній кар'єрі. Робота студентських спілок координується та має тісний зв'язок із політичним життям країни. Процеси, що відбуваються в суспільстві, знаходять своє відображення в діяльності таких спільнот. Найвпливовіші студентські молодіжні організації мають уже досить довгу історію.

Крім Національної спілки студентів, до якої входять студентські об'єднання провідних ЗВО, таких як Кембриджський університет, Університет Бірмінгем, Лондонський королівський коледж, у країні існують і активно розвиваються інші різноспрямовані молодіжні політичні студентські організації. Серед них найбільш численними й дієвими є:

- Організація молодих консерваторів (ОМК);
- Молоді соціал-демократи (МСД);
- Британська рада молоді (БРМ);
- Національна організація студентів-лейбористів (НОСЛ);
- Національна ліга молодих лібералів (НЛМЛ).

З огляду на значну заполітизованість діяльності британських сту-

дентських спілок, наведемо короткий опис цих молодіжних організацій.

ОМК. Започаткована в 1946 р., має у своєму складі понад 700 осередків, робота яких контролюється кураторами від консервативної партії.

НОЛС. Створена в 1971 р., діяльність спрямована на допомогу в роботі при організації різноманітних заходів, а також передвиборчих кампаній лейбористської партії.

НЛМЛ. Найстаріша організація, створена в 1902 р.; донедавна повністю підтримувала стратегію ліберальної партії. Проте останнім часом провідники ліги мають власне бачення вирішення деяких питань, через що їхня позиція зазнає змін.

МСД. Малочисельна організація, діяльність якої спрямована переважно на допомогу при проведенні виборів.

БРМ. Створена в 1976 р., не контролюється жодною політичною партією. Діяльність спілки спрямована на залучення якомога більше молоді до участі в житті суспільства. Для цього влаштовуються семінари, конференції, друкуються різні посібники та впроваджуються всілякі програми.

Другою відмінністю англійських студентських об'єднань від французьких є наявність у Великій Британії потужного фінансування студентських рад, що здійснюється з рахунків як університетів, так і інших установ, громадських організацій та спонсорів. Обсяг такого фінансування є досить великим, тому доцільність і обґрунтованість використання коштів постійно контролюються з боку членів правління із числа обраних студентів та експертів, які раніше мали можливість працювати в таких спілках. Оскільки в

країні є нормою фінансувати роботу студентських спілок, більшість членів студентських рад, обраних за конкурсом, отримують заробітну плату. Це стосується не тільки керівників правління, а й інших активних учасників студентської спільноти, хоча й не є правилом. У багатьох студентських спілках працюють керівники, які не одержують платню за свою роботу [2].

Форма роботи студентських спілок у Великій Британії істотно відрізняється від звичної для нас. При згадці самого терміна «студентська рада» на думку спадає організація дозвілля студентів, різноманітні вечори, походи, конкурси, дні факультетів тощо. У тій чи іншій формі все зазначене існує в цій країні, але послуги з організації та проведення таких заходів надають різні компанії на замовлення університету.

Вибори студентських представників проходять щорічно. Право брати в них участь і голосувати має кожен студент. Виборча кампанія у ЗВО відбувається на зразок виборів до політичних партій та включає всі їх обов'язкові атрибути – активну агітацію за голосування, багато рекламної продукції, створення сайтів тощо.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про надзвичайну важливість і корисність для наших ЗВО досвіду студентського самоврядування в розглянутих країнах. Освіта там позиціонується не лише як надання освітніх послуг, а й як розвиток студентської демократії. Усвідомлення важливості цього процесу та підтримка державою, передусім фінансова, сприятиме зміцненню національної безпеки країни.

В університетах Франції й Великої Британії паралельно з наданням фундаментальної освіти створюються своєрідні тренінгові майданчики, покликані підготувати молодих людей до активного громадського й політичного життя як у своїй громаді, так і в межах держави. Тут студенти здобувають первинний досвід створення різноманітних об'єднань на засадах демократії, провадження будь-якої діяльності із чітким дотриманням норм законів та права. Безперечно, ефективною й результативною така робота може бути тільки за умови врахування потреб і можливостей інших учасників, у разі усвідомлення необхідності колегіального розв'язання будь-яких проблем. Завдяки потужній економічній підтримці з боку держави студентські спілки цих країн мають змогу вирішувати велику кількість питань у межах їхньої компетентності.

Цікавим та дуже важливим досвідом для України є співпраця студентських молодіжних спілок із органами самоуправління громад. Імплементация такого досвіду в нашій державі сприятиме більшому залученню молоді до громадського життя, підвищенню її соціальної активності та посиленню відповідальності за прийняті рішення.

Як показали результати проведеного дослідження, з огляду на

прогресивний європейський досвід органів студентського самоврядування, Україна має приділяти належну увагу діяльності студентських спілок [7]. Такі сфери, як організація роботи студентського самоврядування, вибори до студентських органів, фінансування їхньої діяльності, мають зазнати значних змін із урахуванням ключових позицій, якими є:

- розширення повноважень органів студентського самоврядування, співпраця з місцевими громадами та державними організаціями;

- належне фінансування за рахунок як коштів ЗВО, так і громадських організацій та інших джерел;

- забезпечення студентських спілок приміщеннями або окремими будівлями, необхідною технікою й засобами зв'язку;

- створення умов для проведення виборчих кампаній до органів студентського самоврядування;

- забезпечення партнерського ставлення до вказаних органів із боку адміністрації ЗВО.

Одним із напрямків подальших досліджень є аналіз впливу діяльності органів студентського самоврядування ЗВО України, спрямованої на формування громадянської позиції молоді та нової політичної еліти країни.

Список використаних джерел

1. *Светликова О. В.* Європейський досвід функціонування студентського самоврядування: приклад для України. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія».* Сер. : соціологія. 2015. Т. 258. Вип. 246. С. 193–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2015_258_246_32.
2. *Подобєд Н. В.* Міжнародний досвід реалізації молодіжної політики та можливості його застосування в Україні. *Економіка та держава.* 2011. № 9. С. 122–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2011_9_37.

3. Бірюкова М. В. Особливості функціонування сучасного студентського самоврядування в Україні та країнах Європи. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Сер. : актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2017. № 29 (1251). С. 36–41. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/32264/1/vestnik_KhPI_2017_29_Biriukova_Osoblyvosti_funktsionuvannia.pdf.

4. Сухова Г. Студентські профспілки в Європі. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 14. С. 93–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2018_4_14.

5. European Students' Union (ESU). URL: <http://www.esu-online.org>.

6. Сторожук Р. П. Зарубіжний досвід реалізації молодіжної політики. *Державне будівництво*. 2007. № 1 (1). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_1\(1\)_51](http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_1(1)_51).

7. Входження національної системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторинг, дослідж. : аналіт. звіт / Міжнародний фонд досліджень освітньої політики ; кер. авт. кол. Т. В. Фініков. Київ : Таксон, 2012.

Tetiana Daragan

SSI «Institute of education content modernization», Kyiv, Ukraine, tanya_dar@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6714-9374>

Oksana Vlasjuk

Ph. D. (Agricultural), SSI «Institute of education content modernization», Kyiv, Ukraine,

vlasuk_oksana@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1683-5622>

THE ROLE OF EUROPEAN PRACTICES OF THE YOUTH POLICY IMPLEMENTATION IN THE FORMATION OF YOUNG POLITICAL ELITE IN UKRAINE

Abstract. *The article is devoted to the study of the organization of student self-government in two European countries, such as France and England. The relevance of the study is due to the need to analyze and thus introduce the best experience of leading universities in Western Europe on the functioning of student unions. Student activity in European HEIs is aimed not only at obtaining high-quality higher education but also at active social and public activities. As a result, in various unions, students acquire primary skills in organizing election companies and acquire the basics of management and political experience. The article reveals that the activities of student self-government in France are mainly reflected in the work of the various student unions. Students should be elected and work in councils of students and, therefore, gain experience in electoral campaigns. Student unions are politically oriented, and their members have certain political preferences, but they do not openly support any political party. Student union activity in England is characterized by excessive politicization, which is a consequence of the history of its establishment. Hence, all forms of political life in England are reflected in the activities of student unions. Through their activities, student unions seek to involve more young people in public life. For this, seminars and conferences are held, various manuals are printed and different projects are implemented. Financial support for the work of student councils not only creates good conditions for their activities but also requires justification for the use of funds and is constantly monitored. Thus, students acquire the skills of correct and balanced use of finance and timely reporting on expenditures. According to the results of the study, the authors found that the experience of student government in France and England is essential for the development of student democracy in*

Ukraine, as well as for determining the form of youth involvement in social and political life (both within their community and within the state). Prospects for further research include an analysis of the impact of the activities of student self-government bodies of Ukrainian HEIs on the formation of the civic position of youth, as well as the development of a new political elite of the country.

Keywords: *student self-government, managerial experience, student unions, syndicates, associations, social activity, political orientation.*

References

1. Svetlikova, O. V. (2015). The European experience of the functioning of students' self-government: the case for Ukraine. *Scientific works of the Black Sea State University named after Peter Mohyla complex "Kyiv-Mohyla Academy". Series: Sociology, 258(246)*, 193-198. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2015_258_246_32 [in Ukrainian].
2. Podobied, N. V. (2011). International experience of youth policy implementation and the possibility of its application in Ukraine. *Economy and the state, 9*, 122-127. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2011_9_37 [in Ukrainian].
3. Biryukova, M. V. (2017). Features of the functioning of modern student self-government in Ukraine and European countries. *Bulletin of NTU "KhPI". Series: Actual problems of Ukrainian society development, 29(1251)*, 36-41. Retrieved from http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/32264/1/vestnik_KhPI_2017_29_Biriukova_Osoblyvosti_funktsionuvannia.pdf [in Ukrainian].
4. Sukhova, H. (2018). Students' trade unions in Europe. *Bulletin of the Academy of Labor, Social Relations and Tourism, 14*, 93-95. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2018_4_14 [in Ukrainian].
5. European Students' Union (ESU). (n. d.). Retrieved from <http://www.esu-online.org>.
6. Storozhuk, R. P. (2007). Foreign Experience of Youth Policy Realization. *State construction, 1(1)*. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_1\(1\)_51](http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_1(1)_51) [in Ukrainian].
7. Finikov, T. V. (Ed.). (2012). *Entry of the national system of higher education into the European space of higher education and scientific research*. Kyiv: Takson [in Ukrainian].